

SUSTIPANSKE GROBNICE

UDK: 726.82 (497.5 Split) (083.92)
Primljeno: 11. XII. 2006.
Izvorni znanstveni rad

Dr. sc. DUŠKO KEČKEMET
Luka Bobovića
21 404 Ložišća, HR

Tlocrt Sustipanskoga groblja s položajima grobnica u njegovom spomeničkom dijelu i njihovim nositeljima.

Ključne riječi: grobna arhitektura, devastacija lokaliteta, nadgrobni spomenici

Na položaju Sustipana bio je u srednjem vijeku benediktinski samostan sv. Stjepana pod Borovima, koji je u povijesti grada Splita igrao vrlo značajnu ulogu. Nakon propasti samostana osnovano je na tom položaju godine 1825. splitsko izvangradsko groblje, prema projektu arh. Vicka Andrića. Novo splitsko groblje Lovrinac otvoreno je 1928., ali se na Sustipanu povremeno ukapalo sve do 1943. godine. Na Sustipanskome groblju bilo je oko 400 zidanih grobnica i oko 4000 zemljanih grobova, s ukupno oko 42.000 pokojnika. Nakon Drugoga svjetskog rata splitska je Općinska uprava odlučila da se staro groblje ukloni, a da vlasnici koji to žele mogu svoje pokojnike, eventualno i grobnice, prenijeti na novo groblje. Uklanjanje ili moguće očuvanje Sustipanskoga groblja bilo je na dnevnom redu i prije rata, kad je objavljena zabrana daljnjeg pokapanja na tom položaju i kada je osnovano novo groblje Lovrinac, prvotno zvano Tršćenica. Nakon rata na tom se starom groblju više nije pokapalo i o njemu jedva da se itko brinuo. Bilo je prepušteno Pogrebnom poduzeću, koje se brinulo samo za novo groblje, ili pak starom čuvaru, koji se stalno borio s

kradljivcima svake vrste, ali, mislim, ne baš odlučno. Sustipansko je groblje bilo potpuno zapušteno i zanemareno. Lopovi, uglavnom djeca, pokrali su gotovo sve brončane dijelove s grobnica: ograde, reljefne aplikacije i metalna slova natpisa i prodavali ih poduzeću *Otpad*, gdje se znalo odakle ti ostatci dolaze, a ipak ih se primalo.

Mnoge su obitelji izumrle ili više nisu poštivale stare grobnice svojih predaka nakon prijenosa pokojnika na novo groblje. Grobnice su se zapuštale, čak i prodavale. Tako je Meštovićevo kameno poprsje sina splitskoga načelnika Milića skinuto s grobnice i prodano. Stariji su Splićani iskazivali pijetet prema grobnicama na Sustipanu ako su u njima ležali njihovi pokojnici, ali je prema samom groblju prevladavala općenita ravnodušnost. Za novije građane Splita, među kojima su bili i oni najnadležniji, Sustipansko je groblje bilo tek neugodan zapušteni položaj, s mnogo križeva i brojnim natpisima na, nekoć službenom, talijanskom jeziku. Bila je nakon rata aktualna i zamisao da se na Sustipanu gradi veliki hotel, no ta gradnja, srećom, nije poduzeta, pa je pitanje Sustipana palo u zaborav. Zatim je bilo predloženo da se na Sustipanu, nakon uklanjanja groblja, gradi Muzej hrvatskih arheoloških starina.

Kako je konačni rok za prijenos posmrtnih ostataka na novo groblje istjecao, shvatio sam da groblje više neće dugo opstati i da će ga, u postojećim društvenim i političkim prilikama, biti teško očuvati kao istaknuti spomenik kulture. Nekoliko sam puta taj problem iznosio konzervatoru dr. Fiskoviću, ali ni on o tome nije imao određeno mišljenje. Kao i drugi u stručnim krugovima smatrao je da bi se na licu mjesta moglo sačuvati nekoliko najistaknutijih grobnica, kao na zagrebačkom Jurjevskom groblju, a Sustipan pretvoriti u park. Pritom se mislilo na grobnicu načelnika Bulata i na nekoliko Rendićevih skulptura, kao i na romaničke ostatke samostana. Stoga sam dvije godine sustavno fotografirao sve grobnice i prepisivao njihove natpise, načinivši i plan središnjega, spomeničkog, dijela groblja, s kamenim nadgrobni pločama i grobnicama; istočni i zapadni dio, sa zemljanim grobovima i već trulim, uglavnom drvenim križevima nije ušao u taj plan. Apel za očuvanje Sustipanskoga groblja uputio sam Narodnom odboru grada. Zatim sam prijedlog da se sačuva središnji, spomenički, dio groblja objavio u *Slobodnoj Dalmaciji* te sam konačno iscrpni izvještaj o groblju i potrebi njegova očuvanja poslao Općini, Ministarstvu, gradskom i republičkom Konzervatorskom zavodu i istaknutijim političkim i kulturnim ličnostima; odgovore na taj prijedlog nisam dobio. Jedino se dr.

Karaman, iz Republičkog konzervatorskog zavoda u Zagrebu, složio s mojim prijedlogom, ali sâm Zavod u vezi s time nije ništa poduzeo. Općinski je savjet za kulturu zaključio da se groblje ukloni, a u parku ostave samo istaknuti spomenici. Konačna odluka o uklanjanju Sustipanskoga groblja donesena je 15. srpnja 1959. na zasjedanju stručne komisije koju je sazvaio NO Općine Split. Unatoč mome obrazloženom prijedlogu da se središnji, spomenički, dio groblja sačuva, odlučeno je da se groblje ukloni i na tom položaju uredi park s nekoliko istaknutijih nadgrobničkih spomenika i arheološkim nalazima. U divljačkom rušenju što je uslijedilo te 1959. godine i sljedeće, 1960., sve je uklonjeno i ništa od spomeničkoga dijela u novome parku nije sačuvano. Rijetke grobnice prenijeli su vlasnici na novo groblje. U Muzej grada Splita prenio sam koliko sam mogao pohraniti u muzejskom dvorištu, iako sam uzalud bojom označio pedesetak grobnica i nadgrobničkih ploča za koje sam smatrao da ih se mora sačuvati. Istaknutije sam skulpture pohranio u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika. One su poslije prenesene u vrt Arheološkog muzeja, te konačno postavljene u parku novoga groblja, osim jedne Carrarine skulpture što je ostala u Arheološkom muzeju.

Splitski je *Logos* 1994. objavio moju monografiju *Splitsko groblje Sustipan* u kojoj sam donio povijest i opis groblja te priložio i popis svih grobnica spomeničkog dijela Sustipana s natpisima na njima. Iz tehničkih razloga, međutim, nije u toj knjizi objavljen i nacrt groblja s oznakama grobišnih polja (rimskim brojkama) i pojedinih grobnica na groblju prije rušenja (arapskim brojkama), pa taj plan sada objavljujem, uz popis odgovarajućih grobnica, ali samo uz ime i prezime glavnog predstavnika dotične obitelji, dok se potpuni opisi i natpisi mogu vidjeti u monografiji (natpisi su uglavnom pisani tada službenim talijanskim jezikom).

VI. polje:

8. Vušković-Mandić

302. Carl Ritsche

VII. polje:

5. Marco Nicolich

90. Vojnici i ratnici

11. Enrico Emilia

114. Arthur Kinsky

35. Giuseppe Popovich

IX. polje:

2. Obitelj Juričić
3. Miho Marcovina
4. Fisser
5. Rubcich
7. Kraljević
8. Stipan Bartulica
9. (Srušena grobnica)
10. Mijo Bužančić, Mate
Smodlaka, Ante Mladina
13. Lorenzo Sitich
14. Ante Matošić
15. Redovnici isusovci
17. Ermia Matulovich, obitelj
Monti
18. Giov. Pavissich
19. Simeone Carrara
20. Antonio Cuzmanich, Maria
Martini
21. Ivanišević
23. Antonio Ferich
24. Emma Savo
25. Riccardo Gasperini
26. Bratovština Sv. Petra
- 26a. Luka Sore
44. Stipe Kolombatović,
Domenico Chersevanich
27. Marija Perić
29. Mazzucchelli
- 30-31. Marino e Pietro Speraz
32. Josip Lubina
33. Vincenzo Nicolich
35. Milivoj Milić

XI. polje:

1. Bratovština Sv. Križa
2. Ljuboslav Marinović
3. Anka i Mate Senjanović
4. Baldassare Volpi
5. Bratovština Sv. Križa
6. Laura Donjacusic, Catterina
Vusic
7. Gabriela Theodorovich
12. Giuseppe Duplancich
13. Josip Romei
15. Simeone Ostoja
18. Grgo Vidović
20. Mate Jankov
21. Mateo Gotovaz
22. Vincenzo Andrich
23. Dominik Smoje
24. Bratovština Sv. Križa
25. Adelaide Nonveiller
26. Dinko Ljubić
27. Teresa Bellotti
30. Manzoni
31. Bratovština Sv. Roka
32. Nedeljko Persić
33. Bratovština Sv. Petra
34. J. Peričić
35. August Thara
36. Nicolo Bilisco
38. Giuseppe Höckman
40. Anna Kummer
41. Adolf Lang
48. Vicko Mihaljević
49. N. JO.

50. Werk
54. Mateo Meneghello
55. Firmiliano de Gasperini

- ? Josip Jelaska
? Cusmich

XII. polje:

1. Franciscus Michieli de Vitturi	32. Kalina
2. Spiridione Nicolich	33-34. N. Lallich
3. Ante Bakotić, Jakov Pavić, Ivan Kesić	35. Andrija Dvornik
6. Olimpia Gilardi	36. Stjepan Nagy
7. Miotto	37. Giovanni Raffaeli
8. Klementa Cazolini	38. Bratovština Gospe od Zdravlja, Jakov Jurjević
9. Francesco Midoleo	39. Filippo Costre
10. Barnaba Cellicco	40. Mar. Bettiza
11. Aljinovich-Maric	42. Redovnice Sv. Klare
12. Pietro Petraello	43. Karlovac
13. Chiudina	44. Nikola Sardelić
14. Rubignoni	46. Erich Majorkovits
15. Matteo Boban, Giovanni Girometta	49. Nichichievich
16. (Srušena)	50. Ferdinando Grollitsch
18. Radich	51. Antonio Ferrares
19. Giov. Tocigl	52. Carlo Marcocchia
20. Riboli	53. Anselmo Galasso
21. (Križ bez natpisa)	58. Ariella Bressan
22. Bože Jadrić	59. (Nečitljivo)
23. Mate Kolić, Paravia	60 Alessandro Varda (62-64. Arkade:)
24. Josip Radica	62. Marco Foretich
25. (Bez natpisa)	63. Stefano Pervan, Spiridione Paparella
26. Joh. Jellicich	64. Antonio Rismondo
27. Josip Barišković, Marin Tudorić	67-68. Giuseppe Fradellich, Spiridione Tadich
28-29. Alačević, Bezić, Kurir	69. Doimo Mitrovich, Giuseppe Marcovina
30. Ante Bezić	
31. Marco Miglias	

70. Josip Tončić Sorinski, Koludrović, Rossi Sabatini	? (Starokršćanski sarkofag)
	? Božidar Tudorić
71. Petar Maroli	? Bratovština Gospe od
? Stalio	Zvonika
? Lalich	? Silvio Rubesch
? Miho Matević	

XIII. polje:

1. Redovnice Sv. Klare	34. Bratovština Sv. Ante
2. (Splitski kaptol – bez natpisa)	35. Bratovština MP
3. Gajo Bulat	36-37a. (Bez natpisa)
4. Doimo Mastrovich	38. Bratovština BDMS
5. Edvard Bolani	39. Bratovština Gospe od
6. Protasio Montan	Zdravlja
7-8. Granić, Vesanović, Ivan	40a. Giulia Solitro
Laura	41. Giuseppe de Marchi
10. Pietro Pavazza, Carlo Fabris	42. Teresa de Michieli Vitturi
11. Stefano Tomich	43. V. Nachich, Giorgio Lugher
12. Lucia Casinotti	43a. Doimo Nacich
13. Bratovština Gospe od	43b. (Starokršćanski sarkofag)
Dobrića	44-45. Teresa Sonselli, Juraj
14. Josip Mihaljević	Dražoević Jelić, Rozalija
20. Bratovština Sv. Petra	Frank
21-24. Bratovština Sv. Križa	47. Filomena Damianovich
22. Bratovština Sv. Roka	Parach
23. Bratovština Sv. Petra	47a. Margherita i Giovanni
24. Bratovština Sv. Križa	Viscovich
25. G. Popović	48. Juraj Mladinov
26. Bratovština Sv. Petra	49. Mosettig Bernardi
28. Franjo Bollani, Dujmo Buj	50. Antonio Maroli, Gilda Hatze
29. Viessner	Maroli
30. Francisko Babin	51. Trifune Passinovich
31. Vicko Senjanović	52. Ao. Sore, Martin Vesselic
32. Obitelj Katalinić	53. Spiridione Tocigl
33. Bratovštine SFS, SB	54. A. Millosevich

- 56-70. Bratovštine Sv. Luke, Sv. Križa, Sv. Barbare, Sv. Ante i dr.
56. Elia Brainovich
58. Martin Vesselich
- 59-60. Francesco Arxich
61. Bure de Brodski
62. Giuseppe Derossi
- 69-70. Battistich, Casotti, Kevesić, Bulat
71. Bratovština Gospe od Dobrića
72. Bratovština Sv. Duha Valenti
73. Bratovština Sv. Luke
- 75a. Cattarina de Franceschi
77. Bratovština Sv. Križa
78. Bratovština Sv. Luke
79. Bratovština Sv. Križa
81. Reitober
82. Giacomo Jellicich, Klein
83. Bratovštine
84. Andrija Jakaša
85. Lorenzo Bernardi
87. Bernardo de Grisogono
88. Bratovština Gospe od Zvonika
89. Paladino
- 89a. Giorgio Devich
- 90c. Giovanni Moscovita
91. Redovnici franjevci
92. Redovnice Sv. Martina
95. Antonio Bajamonti
96. Acuteis-Dumaneo-Geremia
98. (Oštećen natpis)
- 98a. (Rimski sarkofag C. Metellius)
99. Tommaso Torti
100. Marino Marich
101. Bratovština Sv. Ciprijana
102. Redovnici franjevci konventualci
103. Redovnici propovjednici
104. Nicolo M. Didos
105. (Bratovština, bez natpisa)
107. Luka Škarica, Lovro Borčić
108. Pietro Caporcich, Pavisich
109. Bratanić
110. Florio Domancich
111. Giuseppe Gottovaz
112. Andrija Stazich
113. Paško Mazocco
114. Doimo Savo
115. Mangier
116. Sestre milosrdnice
117. M. Domić
118. Anka Matić
119. Protić
120. Giov. Batt. Salvi
121. Doimo Derossi
122. Pozzoli
123. Feracini, Maglievich
- ? Gjina Bilinić
- ? Ferdinando Grolitsch

XIV. polje

1. Redovnice Sv. Klare	37. (Bez natpisa)
2-7. Bratovština Gospe od Dobrića Jakov Cipci Ivan Čulum Andrija Aglič	38. Sambugnak, Ante Alfirević
4. Vinko Kisić	39. Ante Mijić
5. Meneghetti, Dudan	44-48. Bratovštine SPC, PPC, SPC, Gospe od Zvonika Antonio da Borra Marco Ciulich Nikola Reić Pietro Magnaca
8. Maria Calogiera Petar Katunar	49-50. Bartul Ganza, Levis, Lazzarini
9. Ivan Bego	52. Oscar, Marco Pasco
9. Ante Slodre	53. Eugenia Pellegrini
10. Andrija Jurić	55. Bratovština Sv. Križa
11. Frane Bisazza	56. Bratovština Sv. Antuna i Sv. Petra
12. Doimo Karaman	57. (Polomljena)
13-14. Alojsius Krstulović, Pervan, Mitrović	58. Paolo Marincovic
15. Ante Mikačić	59. Michaele Boban
18. D'Albello, Bertossic	60. Pivotti, Mravak, Riboli
19. Jakov Ivišić	61. Antonio Curir
20. Ivan Matošić	62. Redovnice Sestre milosrdnice
21. Luka Koceić	? Palmina Karaman, Andrea Cattalinic
22. Valle	? Dolci
23. Antonio Valle	? Luka Koceić
24. Vincentius Valle	? D'Albello, Bertossic
25. Guglielmo Sans	? Girolamo Ivanissevich
30. Mate Marović	? Matteo Lelicich
35. (Ploče bratovština S P C ESE)	
36. Mate Gudić, Ivan Brvić	

XV. polje:

? Giannina Grassi	? A. Grgin, Lj. Kundić

Pregledom grobnica na novom groblju Lovrincu ustanovio sam da su sa Sustipana prenesene grobnice Tudorić (XII/27, polje A), Hatze-Maroli (XIII/50, A), Jeličić (C), Gasperini (IX/24, C), Mazzocco (XIII/113, B), Casotti-Batistić (XIII/69-70, D), Jurić (XIV/ 10, D), Miotto (XII. D), Pavissich (IX/18, D), Karlovac (XII/43, D).

Iz Muzeja grada Splita i iz Arheološkog muzeja uprava novog groblja preuzela je i postavila u parku groblja Lovrinac alegorijski lik "Vjere" s grobnice Katalinić (XIII/32), alegorijski lik "Meditacije" s grobnice Mihaljević (XI/48), lik anđelčića s grobnice Derossi (XIII/121), dio grobnice Petra Marolija (XII/71), dvojnu stelu Karaman-Katalinić (XIV), dio nadgrobnog spomenika Antuna Bajamontija i sarkofag Joh. Jellicicha (XII/26). U vrtu Arheološkog muzeja ostala je još jedino alegorijska mramorna Ferraronijeva skulptura s Nikolićeve grobnice (XX/2).

Ponovio bih da je na starom Sustipanskom groblju bilo i umjetničkih skulptura naših kipara. Tako skulpture Ivana Rendića: alegorijski lik "Vjere" na grobnici obitelji Katalinić, portretni reljef načelnika Gaje Bulata, na secesijskom nadgrobnom spomeniku što su mu ga podigli splitski Hrvati, koji je uništen; alegorijski lik "Meditacije", nadgrobnog spomenik načelnika Vicka Mihaljevića. Isticala se i mramorna figura sjedeće žene s lubanjom u ruci kipara Šimuna Carrare. Također tri mramorna lika kipara Artura Ferraronija, koji je pružio prve pouke u kiparstvu Ivanu Meštroviću i Tomi Rosandiću, na grobnici obitelji Lalić; modeli za likove dvaju dječaka bili su sinovi splitskoga klesara Pavla Bilinića. Spomenimo i reljef mlade Rite Gasperini, rani rad Tome Rosandića, kao i poprsje mladoga Milivoja, sina Vicka Milića, rani rad Ivana Meštrovića. Reljefnu plaketu na grobnici Tudorić potpisao je kipar Ivan Mirković. Osim tih istaknutih skulptura, Sustipansko je groblje imalo i bogatu galeriju splitske klesarske radinosti, te mnoštvo majstorski izvedenih željeznih i brončanih ograda grobnica, od historicističkog do secesijskog stila.

Sve je to, uglavnom, netragom nestalo. Danas na parku Sustipanu nema, osim obnovljenoga križa, ništa što bi svjedočilo o nekad najljepšem groblju na Jadranu, pa ni predviđenih arheoloških iskopina nekadašnjeg samostana.

LITERATURA

Duško Kečkemet: *Sačuvati središnji dio groblja na Sustjepanu*. Slobodna Dalmacija, Split, 11. III. 1959., 5

Duško Kečkemet: *Splitsko groblje Sustjepan*. Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, IX, br. 3, Zagreb, 1961., 143-151.

Duško Kečkemet: *Umjetnička djela na splitskom Sustipanskom groblju*. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, Split, 1992., br. 33, 601-616.

Duško Kečkemet: *Splitsko groblje Sustipan*. Split, 1994.

Duško Kečkemet: *Povijesni i spomenički Sustipan*. Sustipan, Split, 1995., 1, 4-6.

Tonči Petrasov Marović: *Sonata za staro groblje na Sustipanu*. Krugovi, Zagreb, 1957., br. 8-9, 721-727.

Tonči Petrasov Marović: *Sustipan opet*. U zbirci Suprotiva, Zagreb, 1981.

Tonči Petrasov-Marović – D. Kečkemet: *Elegy on a Destroyed Graveyard*. Zagreb-Split, 1997.

Stanko Piplović: *Program uređenja spomen groblja Sustipan*. Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, Zagreb, 1996.-1997., br. 22-23, 73 – 86.

Ante Sapunar: *Sustipan u: Marjane, naš Marjane*, Split, 2001., 158 – 176.

THE SUSTIPAN CEMETERY

Summary

The first cemetery outside the city of Split was founded in 1825 and was in use until 1943. Lovrinac, the new cemetery was founded in 1928. The municipal authorities, after World War II decided to close down the old cemetery at Sustipan and turn it into a public park. All the author's efforts who at the time was director of the Split City Museum, to preserve the monumental part of the historical and picturesque old cemetery were not supported by the relevant authorities and the cemetery was barbarously pulled down in 1960 in spite of historical and artistic value of tombstones of. Only few families transferred their graves to the new cemetery.

The author of this paper listed all graves and their inscriptions, photographed them, while a smaller number of tombstones and sculptures was deposited at the Split City Museum. The inscriptions of all graves were published in his monograph "Sustipan – the Split Cemetery" (Split 1994) but for technical reasons, without the layout plan which is now published in this paper.

Jedna od najstarijih grobnica, 1826.

Grobnice bratovština

T. Rosandić: Poprsje Rite Gasperini

Grobnice i Mauzolej Michieli Vitturi

I. Rendić: Nadgrobni spomenik načelnika Gaje Bulata

I. Rendić: Alegorija "Meditacije" na grobnici Vicka Mihaljevića

Š. Carrara: Alegorijski lik na grobnici Nikolić

Rušenje Sustipanskog groblja 1960.